

U/Ref: 2043-0086
O/Ref: AVL/ah/BXL-2.417/s359
Bijlage : 1 dossier A4

De Heer Guido Van Cauwelaert
Directeur van de Dienst voor
Monumenten en Landschappen
Ministerie van het Brussels
Hoofdstedelijk Gewest - BROH
CCN-Vooruitgangstraat 80, bus 1
1035 Brussel
Brussel,

Mijnheer de Directeur,

Betreft : BRUSSEL. Warmoesberg 57. Union du Crédit.
Restauratie van de glaskappen. **Principesadvies.**

Aansluitend bij het werfbezoek op 19/11/04 door twee vertegenwoordigers van de Commissie, sturen wij u het advies over bovengenoemd onderwerp, door de K.C.M.L. uitgebracht tijdens haar vergadering van 1 december 2004.

De overlaging van glas in het kader van de restauratie van bovenlichten bevindt zich in het Brussels Gewest nog in een experimenteel stadium. De Commissie vraagt dan ook de grootste omzichtigheid aan de dag leggen bij de toepassing van dit procédé in het kader van de restauratie van een waardevol monument als de voormalige *Union du Crédit* waarvoor men duurzame restauratietechnieken moet vooropstellen die compatibel zijn met het behoud van de oude materialen.

Hoewel de K.C.M.L. in dit specifieke voorbeeld van de glaskappen van de *UCB* dus niet gekant is tegen het principe van de overlaging kan zij zich over het voorstel niet definitief uitspreken op basis van de gegevens waarover zij momenteel beschikt. Zij brengt dan ook een gunstig principesadvies uit onder voorbehoud van de resultaten van het verder onderzoek dat men moet verrichten over onderstaande punten.

De Commissie benadrukt dat ze het principe van overlaging in dit specifieke geval alleen kan onderschrijven omdat de glaskappen van de *UCB* bestaan uit monochrome kalibers zonder uitzonderlijke waarde. Dit procédé zou geenszins geschikt zijn voor glazen overkappingen met gekleurde kalibers of kalibers in structuurglas.

Toch heeft het glas van de *UCB* dat uit de jaren 1870 dateert een belangrijke documentaire waarde zowel materieel als wat betreft het uitzicht. De Commissie vraagt daarom een bepaalde hoeveelheid van de oorspronkelijke, intacte en representatieve kalibers te demonteren en in aangepaste kisten in situ te conserveren. Deze elementen moeten worden aangeduid in overleg met de D.M.L. en de K.C.M.L. De Commissie betreurt trouwens dat de voorgestelde overlaging een onomkeerbaar proces is en hoopt dat men toch nog kan opteren voor een omkeerbaar procédé.

Voorliggend dossier besteedt weinig aandacht aan de diagnostiek van de glasbreuk en moet op dat vlak vervolledigd worden. Ter plaatse stelden de verslaggevers van de K.C.M.L. vast dat het

schadepatroon van beide glaskappen verschilt. De Commissie vraagt zich daarom af of een identieke behandeling van de grote en de kleine glaskap verantwoord is. De uiteindelijke beslissing daarover kan men pas nemen op basis van bijkomende gegevens over de oorzaak van de schade.

Momenteel biedt het dossier onvoldoende inlichtingen over de gewichtstoename van het glas door overlaging en de gevolgen daarvan voor de koepelstructuur. De koepelstructuur moet in elk geval ongewijzigd blijven. De eventuele overlaging is daarom enkel aanvaardbaar onder voorbehoud dat gedetailleerde berekeningen overtuigend aantonen dat het procédé geen ingrepen zal vergen aan de koepelstructuur.

Noch de in het dossier voorkomende referenties, noch het tijdens Commissievergadering onderzochte staal geven uitsluitend over het uiteindelijke uitzicht van het glas na behandeling of over de veroudering van overlaagd glas op middellange of lange termijn. Ook moet men de eventuele chemische reacties onderzoeken die kunnen optreden tussen enerzijds de toegepaste harsen en de verlijming aangewend bij eventuele eerdere restauratiecampagnes en anderzijds tussen deze harsen en het voegmateriaal. Het spreekt voor zich dat een storende verkleuring van de verlijmingen niet aanvaardbaar is.

Momenteel stelt men enkele opmerkelijke verschillen vast tussen het uitzicht van de kalibers maar ook tussen de glaskappen onderling. De Commissie vraagt het dossier op dit vlak beter te documenteren: verschillen de glasplaten waaruit men de kleine kalibers sneed van die waaruit men de grotere kalibers won? Ondergingen de glaskappen sinds de bouw nog reinigingcampagnes die het oorspronkelijke uitzicht wijzigden? Waarschijnlijk kan een gedeeltelijke reiniging in situ volgens het voorgestelde procédé op die vragen reeds gedeeltelijk antwoord bieden.

Tijdens het werfbezoek bleek dat men de bestaande loden segmenten tussen de glaselementen en de koepelstructuur wil vervangen (door identieke elementen mogelijk uit een ander materiaal?). De Commissie wijst evenwel op het belang van de zachtheid van het lood. Dat materiaal staat garant voor de betrekkelijke soepelheid van de koepelstructuur die ondermeer de relatief goede conservering van de glaskap verklaart. Het behoud van die eigenschap is dan ook onontbeerlijk als garantie voor de conservering van de glaskappen op lange termijn.

Het dossier is vaag betreffende de behandeling van de twee roosramen en het kleine vlaklicht : worden die elementen uitsluitend gereinigd (met reconstructie van de ontbrekende delen) of wordt het glas ervan eveneens overlaagd? Dat laatste lijkt niet aangewezen omdat het veiligheidsprobleem bij deze elementen minder prangend is. Bovendien vormen deze glazen een belangrijke getuigenis van het bestaande uitzicht.

In afwachting van deze aanvullende gegevens, blijft onze Commissie ter beschikking voor verder advies.

Met de meeste hoogachting,

A. VAN LOO
Secretaris

J. DEGRYSE
Voorzitter